

Märkmeid Eesti meditsiini lähiajaloost

Väino Sinisalu – TÜ Kliinikumi närvikliinik

Arvo Tikk. Arstina läbi elu. Tartu, Tartu Ülikooli Kirjastus, 2011, 379 lk.

TÜ närvikliiniku professori Arvo Tiku mälestusteraamat on jutustus meditsiini arengust viimase 60 aasta jooksul. Autor on olnud mitte ainult nende sündmuste tunnistaja, vaid ka aktiivne kaasalööja.

Arvo Tikk sidus end meditsiiniga 1948. aastal, kui ta astus Tartu Riikliku Ülikooli arstiteaduskonda. Värvikalt on ta kirjeldanud tolleaegset olustikku ülikoolis ja teaduskonnas. See oli stalinliku režiimi õitseage. Meditsiinis troonis pavlovlik õpetus, geneetika oli kodanlik pseudoteadus, meditsiinilist uurimistööd tehti ja haigeid raviti marksistliku-leninliku ideoloogia ja kompartei kongresside otsuste valguses.

Sellele vaatamata on autor märkinud, et tegelik uurimistöö käis demagoogia varjus ikka oma rada. Noortele kolleegidele ja üliõpilastele võiks huvi pakkuda seegi, et üliõpilaste meelelahutuslikke kursuseõhtuid peeti „hellitatud parunivõsukeste traditsiooniks, mille vastu nõukogude üliõpilasel pole muud tunnet kui põlgus“ (lk 119). Kokkulekkude kava tuli kinnitada ülikooli komsomoli komitees.

Väga üksikasjalikult on A. Tikk käsitlenud intensiivravi arengut Tartus 1958. aastast alates, kui loodi närvikliiniku hingamiskeskus. Sel ajal oli Eestis poliomieliidiepidemia. Hingamiskeskuses olid ravil hingamishäiretega poliomieliidihaigeted, kel rakendati abistavat ja kunstlikku hingamist. Epideemia lõppedes hakati raske haige ravi ja põetuse kogemusi rakendama ka teistel raske närvisüs-

teemikahjustusega haigetel. Ühena esimestest tolleaegses Nõukogude Liidus hakati intensiivravi võtteid rakendama raske ajukahjustusega haigel. Lausa revolutsiooniline arusaamade muutus raske haige transportaablusest oli praeguses mõistes reanimobiiliteenistuse rakendamine 1960. aastate algusest.

Eestis hakati raske ajutraumaga haigeid kohe edasi transportima TÜ närvikliiniku hingamiskeskusesse. Enam ei sõitnud neurokirurgide brigaad maakonnahaiglasse opereerima traumaatilise koljusisese verevalumiga haiget. Uus ravitaktika osutus tõhusaks ja raske ajukoljutraumaga haigete ravitulemused paranesid oluliselt võrreldes varasema perioodiga.

Raske ajukahjustusega haige intensiivravi oli võimalik nende südametegevus ja mõningad muud füsioloogilised protsessid säilitada, samas olid need haiged praeguses mõistes püsivas vegetatiivses seisundis ja neil oli taaspöördumatu ajukahjustus.

1969. aastal tutvustas Tartu närvikliiniku töörühm, kuhu kuulus ka A. Tikk, üleliidulisel konverentsil ajusurma kontseptsiooni. Kuigi see oli tuntud läänemaailmas, oli nõukogude meditsiinis ajusurma mõiste sel ajal veel tundmata.

Seni on vähe kirjutatud ÜTÜ (Üliõpilaste Teaduslik Ühing) tegevusest Tartu Riiklikus Ülikoolis. A. Tikk oma raamatus täidab ka seda lünka ülikooli ajaloo käsitlustes. Üleülikooliline ÜTÜ loodi 1948. aastal, samal ajal ka arstiteaduskonnas. Muu hulgas oli NSVLi kõrghariduse ministri hinnangul ÜTÜ ülesandeks aidata kõrgemat õppeasutust „eesrindliku teaduse omandamisel üliõpilaste poolt marksistliku-leninliku teooria alusel“ (lk 270). Arstiteaduskonna ÜTÜ ringides said tudengid lisaks teadustöö aluste omandamisele ka praktilisi oskusi ja teadmisi, et olla kohe lõpetamise järel valmis asuma tööle eriarstina. Residentuuri tol ajal ei olnud.

Arvo Tikk on olnud tõsiste muutuste tunnistajaks meditsiinis: intensiivravi ja kirurgia areng, visuaalseerimismeetodite juurutamine, väheinvasiivsete operatsioonimeetodite kasutuselevõtt, geneetika ja molekulaarbioloogia rakendamine kliinilises meditsiinis jt. See kõik on nõudnud meditsiinieetika põhimõtete täpsustamist, paiguti ümberhindamist. Oma tegevuse hilisemal perioodil pühenduski A. Tikk sellele probleemistikule, millest kirjutab ka oma raamatus.

Arvo Tiku mälestusteraamat ei ole ainult ühe arsti (elu)lugu, vaid see on raamat Eesti meditsiini (aja)loost.

vaino.sinisalu@kliinikum.ee